

KONYA'NIN HAC MENZİLLERİ

2 Recep 1194/24
Temmuz 1780
Pazartesi günü
İstanbul Üsküdar'dan
hareket eden bir hac
kafilesi, 6 Zilhicce
1194/3 Aralık 1780
Pazar günü Mekke'ye
ulaşmaktaydı. Bu dö-
nemde İstanbul'dan
Mekke'ye giden hac
yolu üzerinde yetmiş
altı “menzil”⁽¹⁾ yani hacıların “ko-

Ahmet ÇELİK

nak yerleri” bulunu-
yordu. Halk, hacca gi-
dip gelirken bu güzergâhlardaki menzilleri
kullanır, buralarda ko-
naklama, dinlenme,
binek hayvan tedariki,
yeme-içme ve alış-ve-
riş gibi ihtiyaçlarını
karşılarlardı.

Bu yolculuk esna-
sında hac kafilesi Mek-
ke'ye kadar on üç menzilde kısa
aralıklarla altmış gün
konaklarlardı.

Bir gün Eskişehir, Ereğli, Ada-
na, Antakya, Hama, Kubbetü'l-

(1) Arapça'da “inilen yer”, “konaklamak” ve “konaklama yeri” manasına gelen “menzil” kelimesi, Osmanlı Devleti'nde hareket halindeki orduların, kervanların, ulakların ve devlet görevlilerinin belirli bir mesafe kat ettikten sonra geceyi geçirmek, at değiştirmek veya dinlenmek için konakladıkları yer, bina veya han yerine kullanılan bir tabirdir. Bakınız: M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.II, İstan-

bul 1993, s.479; Çetin, Cemal (2007). İşlevleri ve Özellikleri Bakımından Konya Menzilleri (XVII.-XVIII. Yüzyıllar), S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (21), 295-343.

Hacc, Ma'an ve Ota'da;

İki gün Konya ve Ayn-ı Zerka'da;

Üç gün Medine'de,

Beş gün Müzeyrib'te ve

Ramazan ayını geçirmek için de 40 gün Şam'da konaklayan hacı kafiləsi haccın edası için belirli günlerde Mekke, Mina ve Arafat'ta kalırlardı.

Hac yolu üzerinde, hacıların ve diğer yolcuların ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve daha rahat bir şekilde yolculuk etmelerini sağlayabilmek için gerek Osmanlılar ve gerekse daha önceki dönem-

lerde cami ve mescitler, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, imaretler ve köprüler yapılarak vakıflar tahsis edilmiş ve yollarda güvenliği sağlayabilmek için belirli noktalarda derbentler tesis edilmiştir.

Ayrıca, uzun hac yolculuğunda hacı kafilelerinin su ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ise kuyular ve su havuzları oluşturulmuştu.

Bedevilerin, hacı kabile ve kervanlarına tecavüz ve saldırılarını önlemek için de her yıl sürreler gönderilmiştir.

KONYA'NIN HAC MENZİLLERİ

Osmanlı döneminde kaleme alınan ve müellifi belli olmayan "Menazilü'l-Hac (yani Hac Konak Yerleri)" adlı bir yazma eserde Akşehir, Ilgın, Lâdik, Konya, İsmil, Karapınar ve Ereğli gibi batıdan güney doğuya doğru yedi adet ait yerleşim yerlerinin ismi ve bu yerleşim yerlerine ait temel özellikleri ana hatlarıyla şu şekilde tanıtılmaktadır.

1. Menzil-i Akşehir

(Akşehir, İshaklı'ya) beş saat(tir). Kasaba-ı Akşehir, güzel kasabadır.

Mükellef hanları ve çarşısı, camii şerifi vardır.

Latif (çok hoş) kaymak olur.

Hoca Nasreddin kasaba kurbunda (yakınında) medfundur. Ziyaret oluna. (s.6)

2. Kasaba-i Ilgın

(Ilgın, Akşehir'e) dokuz saat(tir). Kasaba-ı Ilgın dahi bir güzel kasabadır.

Çarsusu ve hanları mükelleftir. (Lala) Mustafa Paşa'nın (1576'da yaptırdığı) bir camii şerifi vardır.

Suları feravandır ve taşra (dışında) bir güzel ılıca (kaplıcası) vardır, lakin yaz eyyamlarında (günlerinde) havası ağırcadır. (s.7)

3. Menzil-i Lâdik

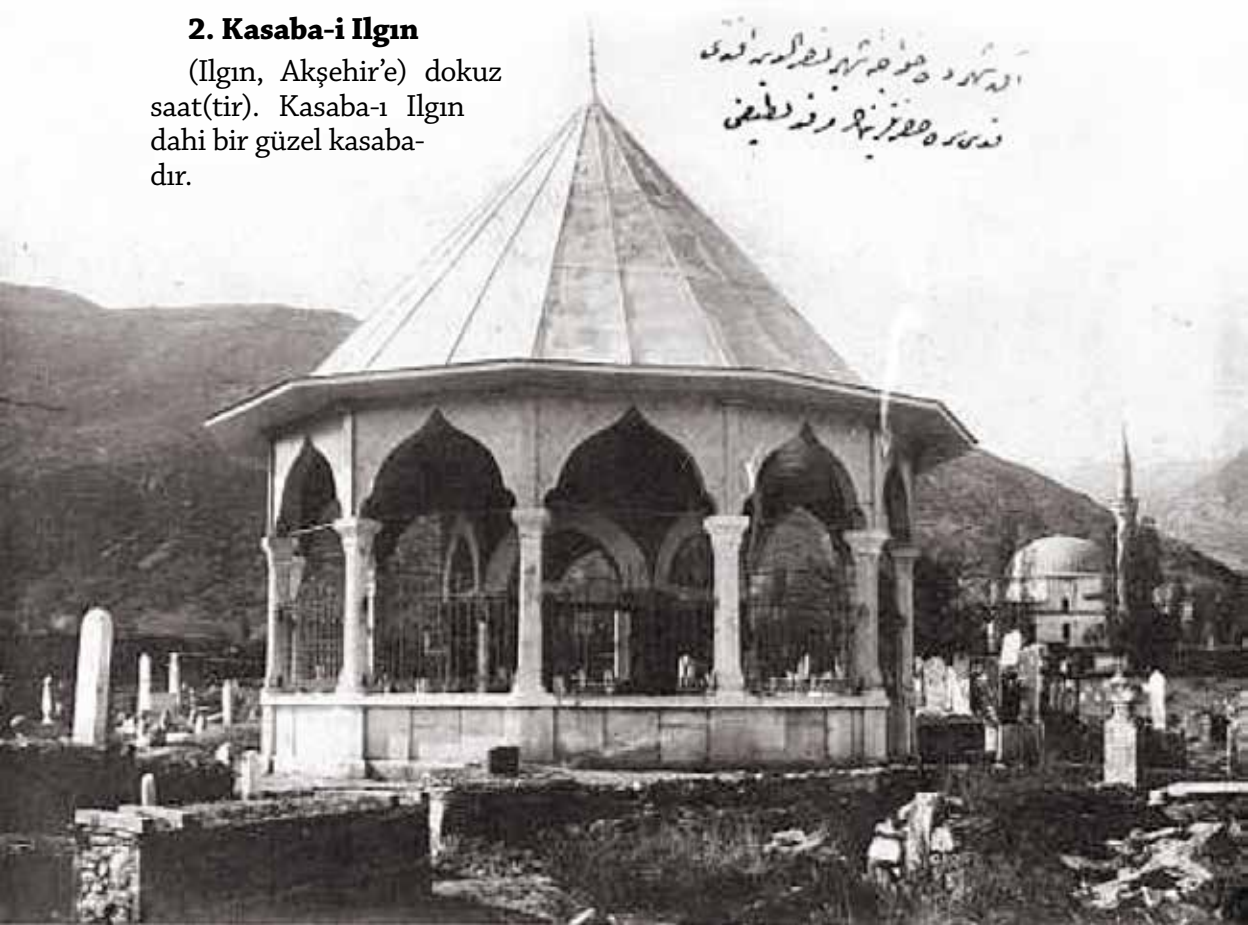
(Ladik, Ilgın'a) on saat(tir). Karye-i Lâdik bir kebir (büyük) karyedir (köydür).

Akarsuları vardır.

Ve hamamı vardır.

Ab u havası (suyu ve havası) latif (hoş) ve seyabandır. Deruhtları çoktur.

Süt, yoğurt ve revgan-ı sade (tereyağı) çoktur. (s.7)

کونولین دخی اودن بونینان
 منزل • قریه پیکار • ساعت
 قریه پیکار بر کبیر قریه در مرحوم سلطان
 سلیمان بر معظمه مناره لوجامع شریفی
 عمارتی خانلری وارد دختامی دخی وارد
 مقدمه اسد سلطان علاء الدین تختی آنه این
 بعد منار کنگر کلاک کونینه ده قلعه
 بنا اولنوب آنه تخت اولدی
 منزل • آرکی • ساعت
 آرکی بر معظمه قصبه در غایت خوب صولری
 فراوان آب هواسی لطیف باغ بجه سی
 میوه سی چوقدر لطیف بر در هر شی
 بولنور او طور اوق بر سیدر

منزل

لطیف یمق اولور مرحوم حواجه نصر الدین
 قصبه قونیه مد فوندر زیارت اولنه
 قصبه • الغین • ساعت
 قصبه الغین دخی بر کوزل قصبه در چار شوی
 و خانلری مکلف در مصطفی باشانک برجام
 شریفی وارد در صول فر اواندر و طش بر کوزل
 ایلیجه وارد در لکن یازا باملرنه هواسی آغوش
 منزل • لادک • ساعت
 قریه لادک بر کبیر قریه در افر صولری
 وارد در دختامی وارد آب هواسی لطیف
 و سایباندر در خلیج چوقدر سود بوغرد
 و روغن ساده چوقدر
 منزل • قونیه • ساعت

شهر

4. Menzil-i Konya

(Konya, Ladik'e) sekiz saat(tir).

Nefs-i Konya muazzam (büyük) bir şehirdir.

Muazzam (büyük bir) kalesi vardır.

Hanlar, hamamlar ve camii şerifleri çoktur.

Ve meyvesi mübahidir (boldur).

Hazreti Mevlana kuddise sirrahü'l-aziz anda medfundur. Asitanesi andadır. Her Cuma günleri cemiyet-i azim olur.

Ve Şemsi Tebrizi ve Sadreddin Konevi ve İmam Begavi hazretleri dahi anda medfundur.

Ziyaret oluna, gaflet olunmaya. (s.8)

5. Menzil-i İsmil

(İsmil, Konya'ya) on iki saat(tir). İsmil karyesi büyük karyedir (köydür). Her şeyi bulunur.

Ahalisi huccacı (hacıları) karşılayup hanelerine (evlerine) kondururlar (misafir ederler).

Suları cümle kuyu suyudur.

Ve yaz günlerinde havası sakil (ağır) olup, kış günlerinde dahi

(yakacak) odun bulunmaz. (s.8)

6. Menzil-i Karapınar

(Karapınar, İsmil'e) On saat(tir). Karapınar bir kebir (büyük) karyedir (köydür).

Merhum Sultan Selim'in (1574'de yaptırdığı) muazzam minareli camii şerifi, imareti,

hanları ve hamamı dahi vardır.

Mukaddeman (daha önceleri) Sultan Alaeddin tahtı (başkenti) anda imiş badehu (daha sonra) Molla Hünkâr (Hz. Mevlana) geldiğinde Konya'da kal'a bina olunup (inşa edilip) anda taht oldu (başkent oldu). (s.9)

7. Menzil-i Ereğli

(Ereğli, Karapınar'a) on iki saat(tir).

Ereğli bir muazzam (büyük) kasabadır.

Gayet hub (tatlı, hoş) suları feravan, ab u havası latif, bağ u bahçesi meyvesi çoktur. Latif (hoş, güzel) bir yerdir. Her şey bulunur. Oturak (yani yaşanıla-

cak) yerdir.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nde, hac kabilelerinin anayolu Konya üzerinden geçmiştir. Konya bölgesinde, yedi hac menzili bulunmaktadır. Ana yollar üzerinde bulunan bu hac menzilleri hac kabilelerinin konaklama, iâşe, ibate ve ziyaret gibi diğer tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olan yerleşim yerleridir.

Kaynaklar

A. Latif Armağan, XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzerğâhı ve menziller (Menazilü'l-Hac), Osmanlı Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 2000, sy.20, s.73-118.

Cemal Çetin, İşlevleri ve Özellikleri Bakımından Konya Menzilleri (XVII.-XVIII. Yüzyıllar), S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya 2007, sy.21, 295-343.

İzzet Sak-Cemal Çetin, "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Hac Menzilleri", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Konya 2005, sy. 19, s.200-260.

M. Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.II, İstanbul 1993.

Sadettin Baştürk, "Bir Hac Yolcusunun Gözünden İstanbul'dan Hicaz'a Osmanlı Şehirleri", International Journal of Human Sciences (Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi), Vol. 10, No.1, January 1 - June 30 - 2013, s. 148-161.

YAYIMLANMASI SONRASI KONYA VİLAYETİ HALKİYAT VE HARSİYATI ÜZERİNE YAZILAN YAZILAR VE YAPILAN TENKİTLER -1

Ali IŞIK

M. Ferit Uğur ve Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından 1926 yılında yayımlanan, 2002 yılında Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından günümüz harflerine aktarılarak ikinci, 2015 yılında da üçüncü baskısı yapılan *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı*, Konya halk bilimi üzerine yayımlanmış ilk kitaptır. Yarı geliri Tayyare Cemiyetine bırakılan kitap yayımlandıktan sonra hakkında olumlu ve olumsuz pek çok söz söylenmiş, yazılar kaleme alınmıştır. Bu yazımızda mezkûr kitap hakkında bugüne kadar bulabildiğimiz yazıları iktibas edeceğiz.

Üzerine yazılan ilk yazı henüz kitap hâlinde okuyucuyla buluşmadan *Babalık* gazetesinde yayımlanan bir haber yazısıdır. Bu yazıdan mezkûr kitabın önce fasiküller hâlinde basılıp dağıtıldığını öğreniyoruz. Henüz birkaç fasikülü basılan eserin sayfa sayısı biraz abartılı tahmin edilmiştir.

Kıymetli ve Mühim Bir Eser

Konya Halkiyat ve Harsiyatı namıyla büyük bir kitap neşrediliyor

Konya'mızın fazıl üstadı, Erkek Muallim Mektebi ruhiyat [psikoloji] muallimi Ferit Bey'le mütetebbi [araştırmacı] ve gayur [çok çalışkan] gençlerimizden [mez]kûr mektep edebiyat muallimi Sadeddin Nüzhet Bey tarafından müştereken

"Konya Halkiyatı" namıyla kıymetli bir eser neşredilmeğe başlanmıştır.

Tahminen 500-600 sahife olan bu eserin birkaç nüshası çıkmıştır. Bir ay zarfında tamamen ikmal-i tabı [basımı tamamlanacağı] ümit edilen bu pek mühim eserin memleketimiz için şiddetle derece-i lüzumuna kani olmayan bir fert yoktur zannederiz.

Vaktiyle bu gibi eserlere, kitaplara, yazılara ehemmiyet verilmemesinden dolayı başlı başına muazzam bir devr-i medenî başlayan Konya'nın Selçukiler devrine, o zamanki ecdadımızın tarz-ı hayat ve maişetlerine ait eldeki asar gayr-i kâfidir. Pek azdır.

Elde ve dilde menkıbe hâlinde sürülüp gelen mevcut asar, şimdiye kadar ciddi bir mesai ile toplanmamış, neşredilmemiştir.

Bu kıymetli kitap, Konya ve mülhakatında [bağlı yerlerinde] yetişmiş saz ve kalem şairlerinin şiirleriyle tercüme-i hâlimden, bu halvalide nas [insan] arasında söylenen darbımeseller ve bilmeceler ile öğretilmesi lazım olan Türk adlarını ihtiva edecektir.

Hükümetimiz halk hükümetidir. Halkçılığın ehemmiyet ve kıymeti tamamen takdir edilmiş bir devri yaşadığımızdan çok bahtiyarız.

Bu gibi kıymetli eserler halk sevgisinin kalpte yanmasına, parla-

masına azami yardımı itibariyle ayrıca bir hususiyet ahzeder.

Binaenaleyh; bu vatan ve irfan-perverane [kültür severliğe yaraşır] eserin kıymetli müelliflerini derin bir hiss-i tebrik ve takdirle alkışlayıp ikmal muvaffakiyeti temenni ederken; eserin tabını nısfı [yarısı] tayyare menfaatine olmak üzere temine bez-i himmet [bol yardım] ve gayret gösteren Tayyare Konya Şubesi Reisi belediye reisi Kâzım Bey Efendi'ye irfan-ı belediyemiz namına teşekkürü bir borç biliriz (Anonim 1926/1344) (Nu. 1).

Aşağıdaki yazı, mezkûr kitabın Türk Yurdu dergisinde yayımlanan tanıtım yazısıdır. Bu yazıda esere dair ilk tenkit cümleleri de yer alır. Tenkitlerin en dikkat çekenini ise Türkçenin ağızlarının ses özelliklerini gösterecek henüz bir fonetik alfabemizin olmayışındır.

Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı

Müellifleri: Sadeddin Nüzhet ve Mehmed Ferit – Konya, 1926 – Büyük hacimde 350 sahife

Konya Erkek Muallim Mektebi edebiyat muallimi Sadeddin Nüzhet ve ruhiyat muallimi Mehmed Ferit beyler tarafından hâsılâtının nısfı Tayyare Cemiyetine ait olmak üzere neşredilen bu güzel eser “Konya vilayeti şairleri, mâniler, ninniler, türküler, ağıtlar, bilmece-ler, darbımeseller, fıkralar, tabirler, tekerlemeler, kinayeler, dilekler, ilençler, Türk isimleri, ilaveler, lügatçe” mübahisini [konularını] havidir. Konya’yı “halkiyat” nokta-i nazarından şayan-ı ehemmiyet bir surette tetkik eden müellifler,

تورک یوردی

تورک ادبواقدری مرکز لهیبئی طرفنده نشر اولور

جلد ۴

اگستوس ۱۹۲۶

نومرو ۳۰

۱۸۳

قونیه ولایتی خلایات وحرئیاتی

حرفلرک لاتین سیستهمنه داها فائق اولدیفنی آبات ایبتون اتخاذا ایندیکی اک قونلی حقی دده، ساعینک علمی جهندن تدقیق ایدیللمسی اساسیدر. بوجهندن عرب سیستهمی حرفلرک داهاالوریشلی اولدیفنی رابور ساحی بکمدققانه آبات ایتمکدهدر. اوقویبیلریمزه بو استفادهلی رسالهیی حرارتله توصیه ایدرز .

قونیه ولایتی خلایات وحرئیاتی

مؤلفلری : سعدالدین نزهت و محمد فرید - قونیه ، ۱۹۲۶ - بویوک جمده ۳۵۰ صفیه

قونیه ادرکک معلم مکتبی ادبیات معلمی سعدالدین نزهت وروحیات معلمی محمد فرید بکلر طرفندن حاسلاتنک نفسی طیاره جمیقته عاند اولماق اوزره نشر ایدیلان بویوکوزل اثر « قونیه ولایتی شاعرلری ، مانیلر ، نینیلر ، تورکولر ، آغیتلر ، بیلمجهلر ، ضرب مثلار ، فقرهلر ، تعییرلر ، تکرلهمهلر ، کنسایه لر ، دیله کلر ، ایلمنجلر ، تورک اسماری ، علاوهلر ، لنتجه ، مباحثنی حاویدر. قونیهیی « خلایات » نقطه نظرندن شایان اهمیت بر سورنده تدقیق ایدمن مؤلفلر ، کورو- لیورکه ، بو خصوصده بک قیمتلی مالزومه طوبیلامشلددر . بزم نقطه نظرمنزه کوره مؤلفلر ، اسکی تذکره و تاریخارده یازیلان معلوماته استناداً قونیهدن یتیشن قلاسیق شاعرلر حقیقده معلومات ویرمه جک یرده ، او صحیفه لری ده خلق شاعرلرینه یاخود اسماری و اثرلری هیچ بر یرده ضعیف و تنبیت ایدیللمش شخصیته لره تخصیص ایتسه لر ده ما مناسب اولوردی . اساساً شاعرلر قسمنده اک زیاده بو ایکینجی قسمة اهمیت و یریلدیکنی نمونیتله کورو یوروز . احتوا ایندیکی اتنوگرافیک مواد اعتباریله قیمتلی اولان بواتر ، لسانیات نقطه نظرندن مع الاسف بر مالزومه خدمتنی کوردمن . چونکه کله لرک تالیفلی ، فونه تیک حرفلر ، له تنبیت ایدیللمشدر . بویله یاپیللمش اولسه یدی ، لسان اعتباریله ده بویوک اهمیت اولاجقدی . مع مافیله بو قصورمؤلفلرک دکلددر ، علم عالمزده هنوز بویله حرفلرک تنبیت ایدیللمه سی و یرده طبع مشکلاتی اونلری بویله بر تشبته بولونمقدن منع ایتشددر . سوک سوز اولارق مؤلفلری سمیعیتله تبریک ایدهرکن ، دیگر ولایتلرمنزده کی کنج معلم و او جاقلیلرمنزده ملکتنی طایته جق بویکی مفید اثرلر وجوده کتیرمه لرینی تمی ایلهرز .

görülüyor ki, bu hususta pek kıymetli malzeme toplamışlardır. Bizim nokta-i nazarımıza göre müellifler, eski tezkire ve tarihlerde yazılan malumata istinaden Konya'dan yetişen klasik şairler hakkında malumat verecek yerde, o sayfeleri de halk şairlerine yahut isimleri ve

eserleri hiçbir yerde zapt ve tespit edilmemiş şahsiyetlere tahsis etmeler daha münasip olurdu. Esasen şairler kısmında en ziyade bu ikinci kısma ehemmiyet verildiğini memnuniyetle görüyoruz. İhtiva ettiği etnoğrafik mevad [konular] itibarıyla kıymetli olan bu eser, lisaniyat

nokta-i nazarından maalesef bir malzeme hizmetini göremez. Çünkü kelimeler telaffuzu “fonetik harfler”le tespit edilmemiştir. Böyle yapılmış olsaydı, lisan itibariyle de büyük ehemmiyeti olacaktı. Mammafih bu kusur müelliflerin değildir, ilim âlemimizde henüz böyle harflerin tespit edilmemesi ve bir de tap müşkilatı onları böyle bir tespitte bulunmaktan menetmiştir. Son söz olarak müellifleri samimiyetle tebrik ederken, diğer vilayetlerimizdeki genç muallim ve Ocaklarımızın da memleketi tanıttacak bu gibi müfit [faydalı] eserler vücuda getirmelerini temenni eyeriz (Anonim 1926) (Nu. 2).

*

Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı üzerine Naci Fikret Başta da Babalık gazetesinde iki yazı yayımlar. Naci Fikret, ilk yazısında mezkûr kitabın, Konya'nın eski ve yeni şairlerini ve şiiirlerinden örneklerle edebî yönünden ziyade tarihî birer belge hükümündeki âşık tarzı şiiirleri bir araya toplayan bir eser olması, yanı sıra şiiir yazdığını saklayan bazı kişileri tanıttığı hususlarındaki faydalarını vurgular.

Konya Halkiyat ve Harsiyatı

Çoğumuzun üzerinde pek kadim bir hakk-ı talim ve tedrisi [eğitim ve öğretim hakkı] bulunan Ferit Bey Efendi ile Sadeddin Nüzhet Bey taraflarından yılmaz bir azim ve himmet ve medit [uzun süreli] bir sabır ve sebat ile vücuda getirilen bu mühim eser; muhit-i irfanımızdaki büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Dört yüz sahifeye takarrüp et-

miş [yaklaşmış] olan bu eserin ihtiva ettiği büyük ve belli başlı mebahisi [konuları] nazar-ı dikkate alırsak bu hükmün isabetini tasdikte tereddüt etmeyiz. Her şeyden evvel şunu itiraf etmeliyiz ki bu gibi eserler; yorgun, bezgin velhâsil nevrastenik [evhamlı, kuruntulu] adamların kârı değildir. Bunları başarabilmek tükenmek bilmez bir kudret-i asabiye'nin [sinir gücünün] vücuduna mütevakkıftır [bağlıdır].

Konya'da ne kadar şair yetişmiştir?

İşte bir sual ki cevabı ufak bir himmete mütevakkıf gibi görünür, hâlbuki keyfiyet öyle değildir.

Evvelâ: Gerek eskiden ve gerek muasır olarak şehrimizde yetişmiş şairleri bilenler pek azdır; bu hususta mehaz [kaynak] olabilecek kitaplar olmadığı gibi olanların da ya mevcut nüshası kalmamış ve yahut izahat ve tafsilat-ı kafiyeyi [yeterli anlatım ve açıklamaları] ihtiva etmemişlerdir. Sonra, bu şairlerin eserlerini elde edebilmek daha müşküldür.

Asar-ı manzumesi gerek ahbablarının, gerek evlat ve ekaribinin [yakın akrabalarının] taht-ı tasdikinde [doğrulaması altında] bulunan birçok zevat vardır ki ya, evrak-ı metrukesinin [geride bıraktığı kâğıtların, belgelerin] ötede beride kaybolup gitmiş olmasından ve yahut müteallikatı [yakınları] tarafından eserleri her nasılsa gösterilmemekte ısrar edilmesinden dolayı küçük bir katasını bile ele geçirmek, âdeta bir kale fethetmekten daha müşkül bir hâl almıştır.

Mesela: Merhum pederim Mustafa Fikri Efendi'nin birçok asar-ı

manzumesi olduğu hâlde, bütün evrak-ı perişanını karıştırmış olmama rağmen, ancak birkaç parçasını elde edebildim.

İşte muhterem üstadımız Ferit Bey Efendi, her türlü maddi menfaat endişesinden tamamıyla azade bir hâlde ve sırf bir hizmet-i vataniye ve millie ifası gayretiyle, meşhur ve maruf şairlerimizin asar-ı metrukesini araştırırken ne kadar garip, tuhaf, elim ve şayan-ı teessüf ve sair muamelelere maruz kalmışlardır. Fakat o, bütün bu müşkülata rağmen yılgınlık ve bezginlik göstermemiş, bu mühim eseri, âdetâ, fethetmiştir.

Eserin âlem-i irfan ve edebiyatımızda büyük bir boşluğu ne suretle doldurduğunu izah edelim:

“Halkiyat ve Harsiyat”ın birinci kısmını; Konya’da yaşamış “şairler” teşkil eder. Şimdiye kadar böyle muayyen bir şehirden yetişmiş şuarayı kadime ve haziranın [şimdiki ve eski şairlerin] hayat ve asarını ihtiva eden bir eser gördüğümü hatırlamıyorum. Hepimizin az çok malumumuz olan bazı şairlerimiz vardır ve belki onların muntazam eserlerinden de birkaç parça hatırlarımızda kalmıştır; işte o kadar.

Hâlbuki; bilmediklerimiz, tanımadıklarımız, eserlerini değil, hatta isimlerini bile işitmediğimiz seve seve okunacak; şu ve yahut bu nokta-i nazardan faydalı ve yahut manidar bulunacak birçok şiirleri de vardır.

Bir de bu manzumelerin kıymetleri yalnız “edebî” değildir; belki daha ziyade, vücuda getirildiği zamanın bazı vekayi ve hadisatıyla: tabii, cevvi [atmosferle ilgili], hayati, içtimai, ahlaki, tarihi, siyasi

bir vakasıyla alakadar bulunmalarında, o zamanda hâkim olan bazı telakkilere, bazı kanaatlere tercüman olmalarındadır.

İşte bu itibarlardır ki bu kabil yazılar, çok defa sağlam bir vezin ve kafiye mahrum olsalar, bu nispi ve izafi kıymetleri, bu manidarlıkları itibarıyla, birer vesika hükmünde oldukları cihetle haiz-i ehemmiyetlerdir. İşte bu kıymet ve ehemmiyetlerine binaendir ki bugün Avrupa (ve) Amerika’nın hemen her tarafında (halkiyat=Folklore)e büyük bir mevki verilmekte, bununla birçok âlim ve mütehasısların ariz ve amik [enine boyuna] iştigal eyledikleri görülmektedir. Mesela şehirimizde vaktiyle bir “Arap Vakası” olmuştur; bu, Mısırlı İbrahim Paşa ordusuyla Mehmet Reşit Paşa ordusunun “Horozlu Hanı” civarında çarpışması vaka-i tarihiyesidir. Bu, tarihlerde başka türlü, halkın ruh ve lisanında daha başka türlü görülür. Sonra 1264 Kolerası ve yahut 1290’ın meşhur kıyı ve bunu takip eden kıtlığı gibi, hayatı veya iktisadi ve içtimai hadiselerde halkın ruhunda derin ve unutulmaz intibalar ve onu görmeyen biz evlat ve ahfat üzerinde akisler bırakmıştır. Bu gibi hadiseleri tespit edenler de, okur yazar adamlar değil, çok defa ümmi fakat hassas ve coşkun canlar olmuştur. Mesela doksanın kıtlığı hakkındaki meşhur destanlardan birini söyleyen o vakit eskicilikle temin-i maişete çalışan bir adamcağız olmuştur. Eskiden niçin böyle tahsilden en ziyade mahrum adamlar tarafından böyle vecitli, heyecanlı eserler vücuda getirilmiş ve bunlar zamanımıza kadar yaşamıştır? Bunu anlamak için o vakitki

ahval-i içtimaiyeyi nazar-ı itibara almak lazımdır. O vakit bir şehir halkı arasındaki manevi revabit [rabitalar, bağlar] ve tesanüt [dayanışma] öyle anlaşılıyor ki, şimdikienden daha fazla ve daha samimi imiş. Ve şimdi akraba arasında değil, hatta bir hane dâhilindeki aile efradı arasında görülemeyen saf ve samimi bir mahabbet, bir kardeşlik, o vakit tekmil memleket halkı arasında yaşıyor imiş. Binaenaleyh memlekete gelen bir beladan hepsi de -fakir ve gani- aynı surette müteessir olur ve içlerinden herhangi birisi bu umumi tesir ve heyecana güya umumi heyecanı kendi ruhunda cem ve teksif etmiş gibi tercüman vücuda getirdiği eserde aynı şevk ve hararet ve heyecan ile karşılaşmış. Sonra, değil doğrudan doğruya ahlaki ve içtimai hatalardan, hatta cevvi ve iklimî hadiselerden bile tashih-i ahlak lüzumunu hissederlermiş. Muhterem üstatların büyük bir gayretle toplayıp nisyân-ı ebediye düşmekten kurtardıkları bu tarihî destanlar mütalaa edildiği zaman o zamanlarda hâkim olan bu ruh, bu ahlak ve bu telakki vazihen görülecektir.

Eserin bu kısmının diğer büyük bir faydası daha olmuştur. Her gün kendileriyle yüz yüze geldiğimiz, görüşüp konuştuğumuz birçok zevatın pek mühim asar-ı manzumeleri olduğu hâlde bunlardan haberdar değilmiz. İşte “Halkiyat ve Harsiyat”; bize yine kendi dostlarımızı, arkadaşlarımızı, velhasıl kendi kendimizi de tanıtmaktadır.

Yine bu kısmın temin edeceği faydalardan birisi de gençlerde yazı yazmak arzusunu tevhit edebilmesidir; gençlik görecektir ki hiçbir say [çalışma], hiçbir emek, hiçbir kudret boşa gitmiş olmuyor. Bugün görülmeyen, takdir edilmeyen, ihmal

ve istihfaf ile mukabele gören bir say, yarın veyahut öbür gün maruz kaldığı ihmal ve lakaydiden dolayı meyus olmak lüzumu kendisini bir daha tasdik ettirmiş oluyor.

Bundan başka bu eser, bundan sonra gerek tarih, edebiyat ve gerek halkiyata veyahut teracim-i ahvale [hâl tercümesine, biyografiye] ve hatta tarih-i edyan [dinler tarihi] ve tasavvufa dair vücuda getirilecek eserler için daima müracaat edilecek mühim ve mevsuk [sağlam, inanılır] bir mehaze [kaynak] olacaktır.

Bu kadar büyük ve mühim hizmetlerinden dolayı sevgili üstatları: Ferit ve Sadeddin beyleri ve eserin tabına delaletlerinden dolayı Belediye Reisi Kâzım Bey’i bütün samimiyet ve şükran hislerimle tebriğe şitap ederken [koşarken] kariyerimize [okuyucularımıza] de şunu hatırlatırız ki bu gibi eserler, yalnız manevi himmetlerin değil, aynı zamanda maddi ve nakdî fedakârlıkların mahsulüdür. Ülkesini maaziyadetin [ziyadesiyle, fazlasıyla] bezl etmiş [bol bol vermiş] olan müellifleri ikincinin de ezici sıkleti altında bırakmağa bilmem razı olurlar mı?

Eserin: Mâniler, ninniler, türküler, ağıtlar, bilmeceler, darbimeseller, fıkralar ve tabirler, tekerlemeler, kinayeler, dilekler, ilençler ve Türk isimleri gibi her biri gerek edebiyat ve gerekse folklor nokta-i nazarından ehemmiyet-i azimeyi [büyük önemini] ihtiva eden akşam-ı mütebakiyesi [kalan kısımları] hakkındaki mütalaalarımızı diğer makalelere bırakıyoruz.

Naci Fikret (1926/1345: 1) (Nu. 3)

Naci Fikret ikinci yazısında

Konya’da Halkiyat ve Harsiyat’a yapılan tenkitleri söz konusu eder. Naci Fikret mezkûr kitaba yapılan tenkitleri üç maddede ele alır. Bunlar:

1. Kitaba alınmayan kişilerin yaptığı tenkitler.

2. Kendileri de aynı konuda bir kitap yazmaya niyetlenenlerin tenkitleri.

3. Eserin adı ile muhteviyatının uyumlu olmadığı iddiasındaki kişilerin tenkitleri.

Naci Fikret yazısında bütün bu tenkitlere karşı Ferit ve Sadeddin beylerin -tabiri caizse- avukatlığını da yapar.

Halkiyat ve Harsiyat -2-

Yeni şeyler, yeni eserler, yeni masnuat [sanatla yapılan işler]... Velhâsıl gerek icadat ve ihtiraat-ı fenniye [fenne dair benzeri görülmemiş buluşlar] ve sınaiye [sanatla ilgili] kabilinden olsun, gerek yeni bir felsefe, yeni bir nazariye gibi keşfiyat-ı fikriye ve ilmiye olsun, daima hücumlara, tenkitlere, tezyif [değersiz gösterme] ve istihfaflara [küçük görmelere] maruz kalmışlardır.

Mesela: Bu gün hemen hemen kati bir hakikat-i ilmiye hâline gelmiş olan “tekâmül” nazariyesi, ilk defa meydana konulduğu zaman ne kadar tezyiflere, istihzalara, hakaretlere hedef olmuştur.

Bu; niçin böyle oluyor?

Herhâlde “yeni” olan herhangi bir şey, kendisini muhit olan insanların bütün inzar-ı dikkatini kendi üzerinde teksif ediyor, ve bu suretle, nakisalarını göremeyen, bunların çürük taraflarını deşmeği hatırlarına bile getirmeyenler, sırf yeni-

liğin dimağlar üzerinde icra ettiği tembih ve ikaz-ı hasbiyle, bu yeni eserlere karşı bütün kudret-i dimağiyelerini cem ve teksif ile hücum ediyorlar.

Hâlbuki aynı dikkati, kendilerince menus [alışılmış, alışık] ve mutat olan diğer herhangi bir şey üzerine de aynı surette tevcih etseler, onun da kim bilir ne kadar hatalı, zayıf, çürük cihetlerini bulup çıkaracaklardı.

İnsanların kendi hatalarını hiç görmedikleri hâlde diğerlerinde bin türlü ayıp ve noksan bulup teşhir etmeleri de aynı psikolojik mihanikiyetle [düşünmeden mekanik olarak yapmakla] kabil-i izahıdır.

Bu mukaddemeden sonra sadece girebiliriz: Ferit ve Sadeddin beyler tarafından telif ve neşrolunup bundan evvelki makalemize mevzu teşkil eden “Konya Halkiyat ve Harsiyatı” isimli eser, birçok tenkit ve tarizlere, hatta tezyif ve istihfaflara hedef olmuştur.

Bu tenkidat ve tarizatı başlıca birkaç noktaya irca ile teşrih ve muhakeme edersek ne gibi menabi-i ruhiyeden [ruhi kaynaklardan] doğduklarını ve ne dereceye kadar kuvvetli ve haklı bulduklarını pek vazih bir surette görebiliriz:

1- *Esere dâhil olunmayanlar... Bazı zevat vardır ki gerek manzum ve gerek mensur epeyce mühim eserleri olduğu hâlde bu kitaba derç olunmadıklarını görerek müteessir olmuşlar ve teessürlerinin hakiki menşe ve mahiyetini izhar etmeyecek, başka cihetlerden, zahirde haklı, makul ve meşru bulunacak diğer noktalardan hücum etmekte bulunmuşlardır.*

Filhakika bu zevatın hakları yok değildir; kendileri gerek nazım ve gerek nesir sahasında ihmal edile-

meyecek bir varlık gösterdikleri hâlde ve kendilerinden daha zayıfların eserinde bir mevki işgal etmiş olmalarına rağmen, kendilerinin hariç bırakılmış olmaları cidden tevakkuf olunacak [durulacak] bir noktadır. Fakat şunu nazar-ı dikkate almak lazımdır ki bu eser, bu sahada, bu tarzda vücuda getirilmiş eserlerin birincisidir. Sonra, tertibi, muhtelif esbab-ı ilcasıyla [zorlama sebepleri], az çok aceleye gelmiştir. Ve bu hâl, birçok değerli şair ve nâzımlarımızın unutulmuş esere derç olunamamasına [toplanamamasına] sebep olmuştur.

Hiçbir kasta ve niyete iktiran etmeyen [dayanmayan] ve pek tabii olan bu sebepten dolayı gerçi müteessir olmamak kabil değilse de, hiç olmazsa bu teessürü başka kisve altında izhar etmemek lâzımdır.

2- Kendileri de böyle bir eser vücuda getirmek için hazırlananlar... Memleketimizin tarihini, abidatını [abidelerini] ve sair bu kabil şeylerini toplamak ve yazmakla meşgul olduklarını bildiğimiz bazı zevat vardır. Fakat zevat-ı mumaileyh bu iş ile on seneyi müteceviz bir zamandan beri işgal eyledikleri hâlde elan meydan-ı istifadeye hatta pek küçük bir kitap bile vazedemişlerdir.

Onların ilim ve fazlını inkâr etmekten uzağız. Fakat sahibinde hapsolup kalmış olan bir kudret-i ilmiye, neye yarar?

Bu kudret, saha-i fiil ve amele çıkamadıkça, gerçi büsbütün inkâr olunmasa bile, hiç olmazsa, sahibine başkalarının eserlerine hücum etmek hakkını kazandıramaz.

Bugün memleketimiz iyi ve kötü, kuvvetli ve zayıf, mükemmel ve nakıs velhâsıl nasıl olursa olsun, behemehâl ve mutlak surette ilmi

eserlere muhtaçtır.

Biz, muhtelif menabi-i hissiye ve şahsiyeden gelen tenkit ve tarzlarla bu gibi eserlerin telif ve intişarını menedeceğimiz yerde teşvik ve tergiplerimizle [isteklendirmelelerimizle] bunların meydana çıkmasını teshil edersek [kolaylaştırırsak] herhâlde daha insani bir surette hareket etmiş oluruz.

Bugün Ferit ve Sadeddin beyler, şöyle bir eser vücuda getirmişler. Bu eser, falan ve filan nikat-ı nazardan [görüşlerden] hatalı, zayıf ve hatta çürük imiş. Olabilir. Hata-dan büsbütün ari bir eser vücuda getirmek mümkün değildir; çünkü kâinatta her şey daimî bir seyir ve tekâmüle tabidir. Bugün mükemmel görünen bir şey, yarın bu sıfatı kaybetmeğe mahkûmdur. Fakat bu, bizi çalışmaktan ve bir eser vücuda getirmekten menedemez. Hadiseler seyr-i tekâmüllerini takip ederken, bir zincirin halkaları gibi yekdiğerine merbut oldukları hâlde tevali ederler [birbiri ardınca devam ederler]. Binaenaleyh bugünkü "mükemmel" herhangi bir şeyin köklerini dünkü "nakıs" falan şeyde aramak icap eder. İstenilir ki herkes kudret-i ilmiye ve fikriyesi nispetinde bir eser vücuda getirsin. Ve bu eserin zayıf veyahut hatalı cihetlerini görenler de diğer daha kuvvetli ve daha mükemmel numunelerini vücuda getirsinler hatta bu eserler sırf ilmî ve gayr-i şahsi surette tenkit de olunsun; fakat hiçbir eser tezyif ve istihfaf olunmasın ve hiçbir mahsul-ı say, silk-i nazma [nazım ipliğine] girmiş birkaç kelime-i temeshur-kârane [maskaraca kelime] ile tehzil edilmesin [alaya alınmasın]. Bir kudret ve say ile vücuda getirilmiş olan herhangi bir şey, tezyife değil hürmete, takdir ve tevkire [saygıya] şayandır.

خلفیات و مہربیات

کی دینار، کی آرزو، کی مصنوعات...
والمائل کرک ایجادات و اختراعات غیبہ و صناعیہ
بیلند اولوں، کرک کی بقلندہ، کی رنظریہ
کئی کشتیابنکرہ و عیابہ و کوسوزہ دان، جو ہرگز
نہیں، تزیف و استغفار، مروض قافلوں،
«لا: بوکر، جان جان علم برحیث علمہ
خالہ کشتن اولان خاکین» نظریہ، ایک رقمہ
میدانہ لوٹو، ہی زمان بقادار کزینفردہ استہزایہ
خاترہ، هدف اولند.

پرو، بیور، بوہ اولورو؟
ہر سالہ و یکی اولان ہر خانہ برقی،
کنہی بی عیظ اولان اساتذہ بوون نظردن
کندی اوزدہ تکلیف ایبیدہ وو صورتہ
مناورہ و آس اولان، شیزہ عطاری، قصورزی
عبدالزی اوزدہ، ن، بوزک چوروک طرزی
دشکی خاطرینہ کتیرہ، صرف بیکان
مداد اوزدہ امرا ایبیکہ و استغفار
بوکی آرزو، قاش بوون قدرت مدالی، بی جمع
و تکلیف ابہ جرم ایبورو؟

خالو کہ میدانی، کتیرہ مجاہد و مومنان
اولان دیگر ہر خانہ برقی اوزدہ وہی
صورتہ، توہا ایشہ، اولکدہ کیم بیلیہ
قادر عطاری، ضیف، چوروک مہتری، بوون
میدانہ جقدری.

اساتذہ کندی خاطر بی جمع کوزدہ کنکاری
سالہ دیگرانہ، بیک دوزخ عیب نقصان بوون
کتیرہ بخاری، وہی، ایبوروک مہربانیہ
قاش ایضاد.

بو قدمہ دن سورہ صدہ کتیرہ بیلیہ:
فرید و سیدالین بکر طرقتن آئیف و نیر
اولوب بوکل اولی ملامتہ، موضوع کتیکل
ابدان اولوبہ خلفیات و مہربیات، اسلی آرزو، بر
جوی تکیہ و نظریہ، ہی تزیف و استغفار
هدف اولند.

بو تلیفات و مہربانیات خلیبہ و قاج قطعہ
ایضاح ابہ تفریح و مہاکہ ایبوسک، کئی
سماج روسیدل دود، نظری و نہ درجہ قیاد
اولی و مقلی بوون نظری بیک واضح بر صورتہ
کوزدہ بیلیہ:

۱- آرزو دایان اولان، بئش ذوات
وادر کرک تنظیم و کرک بنور ایہ مهم
آرزو اولدی، حالہ بوکناہ دوح اولونادقاری
کوزدہ ماکو اولشتر و تازولیک خلق ناشا
و مہائی اطوار، بیک، بانیہ جیلردہ، حاضرہ
مقولہ، تفریح بوونہ حق دینکر، قطارون
جرم ایکنہ، بوونماد.

قی غیابہ بر ذواتک ملقزی بوون دکادری
کتیرہ کرک نظم و کرک شراعتہ، جان
ایبہ، بیک، بر وادی، کر، زردقاری، حالہ و
کتیرہ دن دافا منظرک آرزو، بر موقع اشول
ایلمن اولون، رہما، کتیرہ بیک، خارج راپلیش
اولدی، حیاً توہب اولوب حق بر قطعہ، قسط
شوق نظردک آئی لازمہ، برآرہ، وسامعہ
بوژدہ، وجود کتیرہ، آرزو، برمجیدہ
صوکر، تزیف، مختلف اسباب، ایبہ، آرزو
خلیہ کتیرہ، بو حالہ، بر جوق دکری شام
و نظریہ، کرک اولودولق، آرزو، اولونہ، سامعہ
ہی اولند.

ہر جمعہ وپتہ اتقار ایبن ویک طری
اولان بو روسیدل دولا، کر، جان اولوب قاش
دکا، وہی، هیچ اولونہ، بر تازی باشہ کسور
آئندہ اطوار ایکنہ لازمہ.

۲- کتیرہ، بوہ برآرہ، وجود کتیرہ
ایبر، حاضر، ناظر... جلدکتر، ناظر، آجہتی
و تازی بریلین شیزہ، طریاق و بیلمہ مقول
اولون نظری، بیک، بئش ذوات وارد، قسط
ذوات موس الیم برابری، ابہ اول ستی متجاوز
بر زباند بری، اشتغال ایبیکاری، سالہ آلاں
میدان استناد، ہی بیک کوچوک بر کتاب بیہ
وضع ایبہ، مشارد.

آرزو، طر رضای انکار ایکندن اولون،
قسط سامعہ، جس اولوب قاش اولان بر قدرت
علیہ، نہ برآرہ؟
بو قدرت، سامعانی و مہک بیقاد، کر،

ہندستاندہ آفات

یکری بیک اوسور آئندہ قاتلند

نوگو، ۱۲ - شدتلی بر لوٹہ
ہند شالی، تخریب آئندہ، یکری بیک
اوسور آئندہ قاتلند. اوتوز قدر کاف
و دیگرہ مجروح اوتوز شائب وارد.

قاپوداترک محاکمہ

ایتابول، ۱۲ - اوتوسور اولون
سوریلرک محاکمہ، و کوزدہ اولون
محاکمہ، برامل خبرہ، اشکیلہ قرار ویرمشدر،
ہیث بیزار ایلمی کوی راپور، ویرہ جکدر،
محاکمہ صالی کوی دادم اولونہ جقد.

زاپون امیرالری

آقرہ، ۱۲ - زاپون آبرقاری بوون
تکی تونہ، حرکت ایچمشدر، ہیث استاسیوہ
لشع اولمشدر.

برس بوون انکار اولونہ، بیک، و بی اولونہ
سامعہ، ایسہ لریک آرزو، ہم ایک خلق
قادر برمان.

بوون مکتبیز، ایو کونو، قوتی و تہ، صا
مکمل و نامس و المائل، نعل اولونہ اولونہ
برمصل و مطلق صورتہ، عامی آرزو، مہاجدین،
ز، عتاف، ملاح حبسہ و شصت، دن کان
تکیہ و نظریہ، بوکی آرزو، آئیف و اشارہ
منع ایبہ، کتیرہ زدہ کتیری، قاتر، بیک، بوزک
میدانہ جیلردہ، تزیف ایبوسک، ہر حالہ و ما
اساتذہ، صورتہ، حرکت انش اولورو.

بوون فرید و سیدالین بکر، شوق و راز
وجودہ کتیرہ، بو، بو، و تلال و تلال قسط
نظردن عطاری، ضیف، و کلمن و حق چوروک
ایض... اولوبیلر، عتادل بوون بوون حاری
راز وجودہ کتیرہ، ممکن دکادری، چونکہ
کاتندہ، ہر ہی، دینی، شریع و تکلیف، کتیرہ،
بوون مکمل کوزدہ، بئش، باری، بوون
قالب ایکنہ، حکومدر، قسط بو، بزی چیشندہ
و راز وجودہ کتیرہ، منع ایبوسک، مدد.

سید، خاطرین تکیب ایکن، و دیگر کتیرہ نظریہ
بیک، بیک، سرط اولقاری، حالہ، بول ایبدر
سالہ، علیہ بوکری، مکمل، ہر خانہ، رشیک
کتیرہ، دوی، «نامس» تلال شیبہ آرمق
ایجن ایکن، ایبتی، بیک، ہر کسی قدرت علیہ
و دیگر، ہی، ایبتہ، راز وجودہ کتیرہ،
و وادیک، ضیف و ایخود، خیال مہتری کوزدہ،
دیگر دما قوتی و دعا، مکمل، توہاری، وجودہ
کتیرہ، بئش، حق، بوون، صرف، علمی، و غیر، شعی
صورتہ، تکیہ، اولولون، قطعہ، بیج، راپور، تزیف
و استغفار اولون، ہی، و بیج، برمصل، ہی،
سقا، قطعہ، کتیرہ، بیک، کتیرہ، کتیرہ، کتیرہ،
ایبدر، ہی، بر قدرت، وسی ایبہ، وجودہ کتیرہ،
اولان، ہر خانہ، بئش، کتیرہ، دکل، حرمت،
کتیرہ، بوونہ، شاپدر.

۳- دیگر بئش ذوات، ماکو، اسمی ایبہ
مقولی، آرزو، بر طاعت، بوون، مہائی، ادعا
ایبورو، بوذوات، نما، دکل، فسأ، خطبہ،
آرزو، ہی، کتیرہ، آرزو، ہی، خلق، مہائی،
و صرت، شاماری، بو قطعہ، نظردن، آرزو، مہائی،
فسیوہ، نامہ، امامہ، ایبہ، مہمشدر، قسط بو،
بو، ایبہ، عرض ایبہ، بیک، بیلردہ، ایبری، کتیرہ،
آرزو، کتیرہ، قسمت، کتیرہ، بوون، حال، نامہ
مہائی، مہوشی، اشکیل، ایبہ، و قطعہ، سوزدہ،
غیاب، بو، وازدہ، کوزدن، شیزہ، عیادت، دکادہ،
شردم، وازدہ، آرزو، بر قطعہ، نظردن، عصان، اولون،
اسمی ایبہ، مسالی، کوزدہ، مطاقت، بوون، مہائی،
ادعا، ہی، قاتر، برمان.

کتیرہ، بیک، برمصل، ہی، ادعا، ایبہ، کئی
برجوق، تضار، ہی، مہاشوا، ایبہ، ہی، ہی، کتیرہ،
مہرک، استاد، ایبہ، کتیرہ، ہی، ہی، برآرہ،
برطقت، آجہتی، وسامعہ، برمان، امتیاز،
قریشلی، ہی، زمان، آکلاشیہ.

نابی فکرت

3- Diğer bazı zevat da eserin ismi ile muh-teviyatı arasında bir mutabakat bulunma-dığını iddia ediyorlar. Bu zevat tamamen de-ğil kısmen haklıdır-lar. Eserin birinci kısmı ikiye ayrılabilir: Halk şairleri ve hars şairleri. Bu nokta-i nazardan eser, her iki kısmı da tamamıyla ihata ede-memiştir; fakat bu, yu-karıda arz ettiğimiz sebeplerden ileri gel-miştir. Eserin ikinci kısmına gelince; bun-lar hemen tamamıyla halkiyatın mevzuunu teşkil eder ki halkiyat, bu eserde görülen şey-lerden ibaret değildir. Şu kadar var ki eserin bu nokta-i nazardan noksan olması, ismi ile müsemması arasında mutabakat bulunma-dığı iddiasına hak ka-zandıramaz.

Velhâsıl Ferit ve Sa-deddin beylerin vücü-da getirdikleri bu mah-sul-ı say, iddia edildiği gibi birçok noksanları da ihtiva etse bile, yine herkesin, hepimizin istifade edeceğimiz kıy-metli ve mühim bir eserdir. Bu hakikat, ancak bu sahada bir-takım ihtiyaçlarla karşı-laşıldığı zaman anlaşıl-ır.

Naci Fikret (1926/1345: 2) (Nu. 4)

(Devamı var)